

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak

**TATA TÓVÁROS TÁJHASZNÁLATÁNAK STABILITÁS
VIZSGÁLATA**

Belső konzulens: dr. Iváncsics Vera
Egyetemi adjunktus

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Tájvédelmi és Tájrehabilitációs
Tanszék

Készítette: Gótz Anna

Budapest

2024

A szakdolgozatom témáját elsősorban a személyes kötődésem inspirálta, hiszen Tatához közel nőttem fel. Életem során számos alkalommal jártam ezen a környéken, és mindig elgondolkodtató volt számomra, hogy az idő múlásával milyen változásokon mehetett keresztül az adott terület, vajon mennyi ideje áll erdő a területen amiben épp járok, vagy hogyan nézhetett ki teljes pompájában évszázadokkal ezelőtt. Szakdolgozatom célja, hogy a kutatói kérdéseimre választ találjak, és átfogóan elemezzem a vizsgált területeket tájhasználati változásait, párhuzamosan azzal, hogy milyen történelmi események zajlottak le az uradalmi idők előtt és után. Elemzem az Esterházy család tájalakító hatásait, amik a mai napig felfedezhetők a területeken.

A szakdolgozathoz szükséges kutatásom módszertana több fontos lépésből állt, kezdve azzal, hogy ellátogattam azokra a területekre, amiket kiválasztottam dolgozatom témájául, és helyszíni felmérések és fotódokumentáció révén részletesen megvizsgáltam a környezet jelenlegi fizikai állapotait és az esetleges kulturális nyomokat. A következő alapvető lépés az volt, hogy felkerestem az illetékeseket, akik abban tudtak nekem segíteni, hogy anyagot biztosítsanak ahhoz, hogy irodalmi áttekintéssel és archív források elemzésével megismerjem a terület történelmét. Az előzetes kutatások segítségével mélyebb betekintést nyertem a terület történelem során bekövetkezett változásaiba és kulturális körülményeire. Ezt követően tájtörténeti elemzéseket végeztem, melyhez térinformatikai tervező rendszereket használtam, mint például a QGIS (Quantum Geographic Information System), mely segítségével térképeken ábrázolhattam a területhasználatok sokféleségeit, így követhetővé válnak a területek változásai az idők során. A kutatás eredményeképpen azt vártam, hogy kialakul egy átfogó kép Tóváros tájhasználatának fejlődéséről és változásairól. A következő lépés a stabilitásvizsgálat és a stabil és nem stabil területhasználatok összevetése az Esterházy örökség kiemelt területeivel és természetvédelmi területekkel. Átnéztem az összes felmért időszakom térképét, és megkerestem azokat a lehatárolható kiterjedésű foltokat, amik egy adott területhasználaton belül stabilnak, vagyis állandónak mondható. Ezek után a foltokat, mely az adott módszer szerint létrejöttek, területhasználat szerint színekódoltam, és összevetettem azon helyekkel, amelyek védettségi oltalom alatt állnak. Itt az Országos Ökológiai Hálózat kategóriáit vettem figyelembe, vagyis a magterületet, a pufferterületet és az ökológiai folyosót. Az így kapott eredményeket térképen ábrázoltam, és ezeknek az összefüggéseknek az ok-okozati következtetéseit a „Védett területek és a stabilitás kapcsolata” fejezetben taglaltam. A védett területek vonatkozásban megvizsgáltam mely területeken vannak műemlékvédelmi oltalom alatt álló területek, illetve régészeti lelőhelyek, melynek megjelenítését egy potenciális vegetáció térképen ábrázoltam. Ezeket a történeti utak elemzése követte, melyhez

fordokumentációt is készítettem. A történeti utak elemzésénél kiemeltem öt olyan utat vagy útszakaszt, amely már az első felmérésem idején (1783) is felfedezhető volt a területen, és összevettem a mai utak rajzolatjával. Ezeknek vizsgáltam a történelmi időszakokra lebontott típusát és elnevezését, amit táblázatban foglaltam össze, színkódolva a történeti utak tervlapján feltüntetett színekkel.

A védettségi kategóriákat a stabil területhasználatok függvényében elemeztem, így a védettségeket számos védettségi kategória alapján vizsgáltam. Először is az Országos Ökológiai Hálózat övezetei alapján, vagyis a magterület, a pufferterület és az ökológiai folyosó. Ezek után megfigyeltem, melyek a helyi jelentőségű természetvédelmi területek, amik a lehatárolásomon belül esnek. Végül ilyen szempontból megvizsgáltam az Ex-lege védett lápok, illetve a műemlékvédelmi oltalom alatt álló elemeket, és a régészeti lelőhelyeket is, a potenciális vegetáció valamint a domborzat figyelembevételével.

Szakdolgozatom készítése során négy főbb következtetést is le tudtam vonni az elemzéseim segítségével. Az Esterházy családnak köszönhető területeknél, illetve az ő hatásukra létrejött elemek tekintetében általánosan elmondható, hogy nagy jelentőséggel bírnak a település arculatában napjainkban is. Ezek az elemek átvészelték az uradalmi időköt követő viszonyosságokat és a háborúk korát is. Megmaradásukat annak is köszönhetjük, hogy mindet mára oltalom alá is helyezték, így a város védi a letűnt idők emlékeit. A katonai illetve topográfiai térképek elemzését követően azt a következtetést vontam le, hogy a város egy tipikus városiasodási folyamaton ment keresztül. A lakóterületek az ipari területekkel együtt növekedtek, és ezzel fordítottan arányosan csökkentek a gye-, kert-, erdő-, illetve szántóterületek a lehatárolásomon. A lakóterületek terjedésének irányát nagyban befolyásolta a vasút 1883-as kiépülése, így jöttek létre az újabb kertvárosias lakóterületek Tóvároson belül. A területhasználat stabilitását vizsgálva általánosan kijelenthető, hogy azok az értékes területek mondhatók stabilnak Tóváros kevésbé beépített részein, amik mára számos oltalom alatt állnak. Végül a történeti utak elemzése során megállapítottam, hogy bár a vizsgálatom részét képező utak típusa, és számos részen a kinézete is megváltozott, a nyomvonaluk és az utakat szegélyező épített elemek eredeti kinézetét igyekeztek megőrizni, ezzel is segítve a város történeti arculatát. Bízom benne, hogy kutatásommal hozzájárulok ahhoz, hogy a városrész fejlődési folyamatai és hagyatéka közötti kapcsolatot jobban megértsék, és így a későbbi fejlesztések során is figyelembe vegyék a letűnt idők tiszteletét. Az egyes elemek megőrzése és oltalom alá helyezése nemcsak Tóváros múltjának, hanem jövőbeli értékeinek is záloga.